

Studying the effect of fashion and media on children's and teenagers' delinquency and delinquency - a hybrid approach

*Behzad Razavi Fard*¹, *Atiyeh Azizi*^{2*}

1. Associate Professor of the Department of Criminal Law and Criminology, Allameh Tabataba'i University, Tehran.

Email: bzoudlaw.110@gmail.com

2. M. A. in Criminal Law for Children and Adolescents, Allameh Tabataba'i University, Tehran.

*. Corresponding Author: Email: atiyeh.a6761@gmail.com

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

انجمن ملی محققین حقوق کیفری

انجمن ملی محققین حقوق کیفری

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.22034/JCLC.2024.437516.1968

Received:

27 January 2024

Accepted:

18 June 2024

Published:

5 September 2024

ABSTRACT

Committed and sociable children and teenagers are considered to be the basic components of a systematic social structure. To the extent that their behavior is in accordance with the values and norms accepted in the society, the cycle of salvation of that society will start faster. As future makers of every society, children and teenagers need a lot of attention and care and are exposed to many risks. Media as an integral part of human life and fashion as a big problem in the level of social life is one of the things that affects the stages of development and socialization of children and teenagers. Regardless of the positive effects, the aim of the current research is to identify deviations and delinquencies caused by fashion and media among children and teenagers. The method is metacombination and based on the seven-step

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

model of Sandlovsky and Barroso (2007). Based on this, scientific texts were systematically searched in different sources using related keywords and 39 sources were selected after screening. By coding and categorizing these sources, 9 main categories including: impulsivity, aggressiveness, anxiety and depression, consumerism, lost identity, lost individuality, drug abuse, sexual deviations were identified. Identifying the adverse effects of fashion and media on children and teenagers, which lead to the creation of delinquent tendencies, deviance and paving the path of delinquency for them, can be effective in thinking of a solution to prevent and reduce negative effects.

Keywords: Child, Teenager, Fashion, Media, Deviation, Delinquency.

Excerpted from the M.A. thesis entitled "Tendency to deviance and delinquency in the light of the influence of fashion and media among children and teenagers", Allameh Tabatabai University, Tehran.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author Contributions:

Behzad Razavi Fard: Conceptualization, Validation, Formal analysis, Investigation, Data Curation, Supervision.

Atieh Azizi: Conceptualization, Methodology, Software, Formal analysis, Investigation, Resource, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Visualization, Project administration.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Behzad Razavi Fard, Atieh Azizi. "Studying the effect of fashion and media on children's and teenagers' delinquency and delinquency - a hybrid approach" *Journal of Criminal Law and Criminology* 12, no. 23 (September 5, 2024), 261-288.

Extended Abstract

Committed and sociable children and teenagers are one of the basic components of a systematic social structure.

To the extent that their behavior is in accordance with the values and norms accepted in the society, the cycle of salvation of that society will start faster.

As future makers of every society, children and teenagers need a lot of attention and care and are exposed to many risks.

Any type of neglect during the development of children and adolescents may lead to social and behavioral deviations.

Deviance includes a set of actions that do not follow the norms and values of a special social group, although it provokes the blame of the society and provides the ground for committing other crimes, but it does not exceed the threshold of tolerance and with Serious and oppressive reactions are not encountered.

One of the factors that affects children and teenagers from various psychological and socialization aspects is the action and interaction between this group and fashion and media institutions.

In this regard, the risk factors that these two factors create in the process of personal and social growth and development of this group of people are among the most important issues that are discussed in the scope of criminal science studies.

The fashion of relatively ephemeral ways of acting in personal makeup, speech and many behaviors is a kind of imitation caused by competition.

In today's world, which is called the age of communication dominance, the media include wide networks of mass communication devices and virtual space, which are from various channels such as television, newspaper, neighborhood, mobile phone, etc.

They are considered the important windows of people's interaction with the surrounding world.

In today's bustling world, where the international reach of modern communication with the emergence of a single information system, people from all over the world participate in access to movies, news and various programs, the modern culture is largely the culture of electronic media that provides Bringing the possibility of living in virtual space and getting to know different types of cultures increases the amount of people's experiences day by day.

With the provision of access to the above networks for children and

teenagers, if unrestricted and unsupervised access takes place due to the lack of comprehension ability of this group of audiences, the risks caused by the negative effects of the media will increase and by creating many obstacles in their development.

It becomes a harmful category. Regardless of the positive effects, the aim of the current research is to identify deviations and delinquencies caused by fashion and media among children and teenagers.

According to the studies conducted in this field, being influenced by violence, drug abuse, various psychological injuries, impulsiveness, the desire for pure consumerism instead of creating new thoughts, losing identity and avoiding responsibility, losing individuality in the light of presence in the virtual public space and the ability to hide individual identity, disruption in the cognitive processes of thinking and problem solving, familiarity with new methods of petty theft and their prevalence in a wide level of society, such as stealing food from stores, stealing mobile phones, bags womanizing and pickpocketing, committing murder with modern methods such as guns that produce the least noise, awareness of popular fashions, sexual arousal and a way to satisfy it that is against the norms accepted in society and in general many things that it is in conflict with our society.

They are examples of deviations that fashion and media are known to be a source of children's and teenagers' tendencies towards them and more important crimes. The method is metacombination and based on the seven-step model of Sandlovsky and Barroso (2007).

Based on this, a systematic search of scientific texts in various sources was conducted using related keywords, and after screening, 39 sources were selected.

By coding and categorizing these sources, 9 main categories including: impulsivity, aggressiveness, anxiety and depression, consumerism, lost identity, lost individuality, drug abuse, sexual deviations were identified. Identifying the adverse effects of fashion and media on children and teenagers, which lead to the creation of delinquent tendencies, deviance and smoothing the path of delinquency for them, can be effective in thinking of a solution to prevent and reduce negative effects.

مطالعه تأثیر مُد و رسانه بر انحرافات و بزهکاری کودکان و نوجوانان - رهیافت فرا ترکیب

بهزاد رضوی فرد^۱، عطیه عزیزی^{۲*}

۱. دانشیار، گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
Email: bzoudlaw.110@gmail.com

۲. کارشناسی ارشد، حقوق کیفری اطفال و نوجوانان، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
*نویسنده مسئول: Email: atiyeh.a6761@gmail.com

چکیده:

کودکان و نوجوانان متعهد و جامعه‌پذیر از مؤلفه‌های اساسی یک ساختار اجتماعی نظام‌مند به حساب می‌آیند. به هر میزان که رفتار آن‌ها مطابق ارزش‌ها و هنجارهای پذیرفته شده در جامعه باشد، چرخه رستگاری آن جامعه سریع‌تر به راه خواهد افتاد. کودکان و نوجوانان به‌عنوان آینده‌سازان هر جامعه نیازمند توجه و مراقبت بسیاری بوده و در معرض خطرات متعددی قرار دارند. رسانه‌ها به‌عنوان عضو جدایی‌ناپذیر زندگی انسان و مدگرایی به‌عنوان معضلی بزرگ در سطح زندگی اجتماعی از مواردی است که مراحل رشد و جامعه‌پذیری کودک و نوجوان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. صرف نظر از آثار مثبت، هدف پژوهش حاضر شناسایی انحرافات و بزهکاری‌های ناشی از مُد و رسانه در بین کودکان و نوجوانان است. روش انجام، فرا ترکیب و بر اساس الگوی هفت مرحله‌ای سندلوفسکی و باروسو (۲۰۰۷) است؛ بر این اساس به‌طور نظام‌مند با استفاده از واژگان کلیدی مرتبط به جست‌وجوی متون علمی در منابع مختلف پرداخته شد و پس از

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسندگان (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0 منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهش‌های حقوقی

انجمن ایرانی حقوق جزا و جرم‌شناسی

انجمن ایرانی حقوق جزا و جرم‌شناسی

نوع مقاله:
پژوهشی

DOI:
10.22034/CLC.2024.437516.1968

تاریخ دریافت:
۰۷ بهمن ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:
۲۹ خرداد ۱۴۰۳

تاریخ انتشار:
۱۵ شهریور ۱۴۰۳

غربال تعداد ۳۹ منبع انتخاب شد. با کدگذاری و دسته‌بندی این منابع، ۹ مقوله اصلی شامل: تکانش‌گری، پرخاشجویی، اضطراب و افسردگی، مصرف‌گرایی، هویت باختگی، فردیت باختگی، سوء مصرف مواد مخدر، انحرافات جنسی شناسایی شد. شناسایی تأثیرات نامطلوب مد و رسانه بر کودکان و نوجوانان که منجر به ایجاد گرایش‌های بزهکارانه، انحراف گونه و هموار ساختن مسیر بزهکاری برای آن‌ها می‌شود می‌تواند در اندیشیدن راه‌حلی جهت پیشگیری و کاهش آثار منفی مؤثر واقع گردد.

کلیدواژه‌ها:

کودک، نوجوان، مد، رسانه، انحراف، بزهکاری.

برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان «گرایش به انحراف و بزهکاری در پرتو تأثیر مد و رسانه در میان کودکان و نوجوانان»، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

بهزاد رضوی فرد: مفهوم‌سازی، اعتبار‌سنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، نظارت بر داده‌ها، نظارت. عطیه عزیزی: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم افزار، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، تصویرسازی، مدیریت پروژه.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

رضوی فرد، بهزاد، عطیه عزیزی. «مطالعه تأثیر مد و رسانه بر انحرافات و بزهکاری کودکان و نوجوانان - رهیافت فرا ترکیب». مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی ۱۲، ش. ۲۳ (۱۵ شهریور، ۱۴۰۳)، ۲۶۱-۲۸۸.

مقدمه

کودکان و نوجوانان به‌عنوان آینده‌سازان بدنهٔ اجتماعی هر جامعه از آسیب‌پذیرترین اقشار هستند که پرورش صحیح آن‌ها، اهتمام بخش‌های مختلف جامعه را می‌طلبد تا آنجا که هر نوع اهمال در جریان رشد کودکان و نوجوانان ممکن است منجر به گرایش به انحرافات اجتماعی و رفتاری شود. انحراف، مجموعه کنش‌هایی را در بر می‌گیرد که از هنجارها و ارزش‌های یک گروه اجتماعی ویژه پیروی نمی‌کنند، اگرچه سرزنش جامعه را بر انگيخته و زمینه را برای ارتکاب بزهکاری‌های دیگر فراهم می‌آورد اما از آستانه تحمل آن فراتر نرفته و با واکنش‌های جدی و سرکوبگر مواجه نمی‌گردد. یکی از عواملی که کودکان و نوجوانان را از جنبه‌های گوناگون روان‌شناختی و جامعه‌پذیری تحت تأثیر قرار می‌دهد، کنش و برهم کنش میان این قشر و نهادهای مُد و رسانه است. در همین راستا، عوامل خطری که این دو امر در فرایند رشد و تکامل فردی و اجتماعی این دسته از افراد ایجاد می‌نمایند، از جمله مسائل پر اهمیتی است که در دامنه مطالعات علوم جنایی مورد بحث واقع می‌شود. مُد شیوه‌های نسبتاً زودگذر کنش در آرایش شخصی، گفتار و بسیاری از رفتارهاست که نوعی تقلید ناشی از رقابت است. رسانه‌ها نیز در دنیای امروزه که عصر سلطه ارتباطات نامیده می‌شود، شبکه‌های گسترده‌ای از وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی را در برمی‌گیرند که از مجاری متنوعی همچون تلویزیون، روزنامه، محله، تلفن همراه و... از درجه‌های مهم تعامل افراد با جهان پیرامون محسوب می‌گردند. در جهان پرهیاهوی امروز که برد بین‌المللی ارتباطات مدرن با پدیداری یک سیستم اطلاعاتی واحد، مردم سرتاسر جهان را در دسترسی به فیلم‌ها، اخبار و برنامه‌های متنوع، مشارکت می‌دهد، فرهنگ نوین تا حدود زیادی فرهنگ رسانه‌های الکترونیکی است که با فراهم آوردن امکان زیست در فضای مجازی و آشنایی با انواع مختلف فرهنگ‌ها، میزان تجربیات افراد را روز به روز بیشتر می‌کند. با فراهم آمدن زمینه‌های دسترسی کودکان و نوجوانان به شبکه‌های فوق، اگر دسترسی نامحدود و بدون نظارت صورت گیرد به دلیل نقص توانایی ادراک این گروه از مخاطبان، خطرات ناشی از اثرات منفی رسانه‌ها بیشتر شده و با ایجاد موانع متعدد در جریان رشدی آنان به مقوله‌ای آسیب‌زا تبدیل می‌گردد. رسانه‌ها در کارکرد مثبت خود، موجب کسب اطلاع بشر از دستاوردهای گوناگون و ابزاری در جهت پیشرفت او در زمینه‌های مختلف به حساب می‌آید؛^۱ اما در نوشتار حاضر، صرف نظر از نقاط قوت، از آن جهت که با طراحی و ارسال پیام توانایی

۱. طاهر براتچیان و دیگران، «بررسی مقایسه‌ای علل گرایش به شبکه‌های اجتماعی یا ماهواره‌ای برای دریافت اخبار (مطالعه موردی: شهروندان اردبیل)»، مطالعات میان‌رشته‌ای ارتباطات و رسانه، ۴، ۱۱، ۱۴۰۰، ۱۲۵.

تأثیرگذاری منفی عمیق بر طرز رفتار، نحوه سلوک، سلیقه عموم، ارزش‌ها و هنجارها، ساختار فرهنگی جامعه، هویت و سبک زندگی افراد را داراست، مورد واکاوی قرار می‌گیرد. سؤال اصلی نوشتار حاضر آن است که مد و رسانه به‌عنوان دو نهاد جدایی ناپذیر زندگی بشر امروز به چه صورت، زمینه را برای وقوع انحرافات مختلف در کودکان و نوجوانان فراهم می‌آورد؟

امروزه رسانه‌های ارتباطی نوین در نوع پیشرفته خود، مفهوم فاصله و فضا را به گونه‌ای غیر قابل تصور درهم ریخته و با ایجاد یک جامعه شبکه‌ای، ارتباطات بدون مرز را شکل می‌دهند. این امر، انسان بالخصوص کودک و نوجوان را از حیث حضور فیزیکی در گروه‌های اجتماعی به انزوا کشیده و فضای مجازی را جایگزین آن می‌سازد. فرد به وسیله شبکه‌های اجتماعی در اتاق پشت سیستم رایانه‌ای خود نشسته و بدون محدودیت با افرادی که کیلومترها با او فاصله دارند، فرامرزی ارتباط برقرار می‌کند. حاضرین که درون بسترهای فرهنگی متفاوتی رشد کرده‌اند به‌عنوان یک فاعل پویا و نه منفعل قابلیت تأثیرپذیری و تأثیرگذاری متقابل از یکدیگر را خواهند داشت. فرایند مذکور با نادیده گرفتن تمامی مرزهای جغرافیایی، قومی، طبقاتی، ملی، دینی و ایدئولوژیک راهی برای رواج اصول، ارزش‌های مدرنیته و بسیاری از فرهنگ‌های نامأنوس و خاص دیگر در جامعه است.^۲ به‌علاوه، کودک و نوجوان که در پی کسب تجربیات مختلف و یافتن الگویی مناسب جهت شکل‌دهی به طرز فکر و شخصیت خود هستند بدون آنکه به آموزش و تقویت احتیاج داشته باشد از طریق مدل‌نمایشی موجود در انواع رسانه شروع به الگوبرداری و تقلید می‌نمایند. حال در همین راستا سؤال دیگری نیز مطرح می‌گردد که پیروی از مد و مصرف رسانه‌ای در بعد آسیب‌زای خود کدام دسته از انحرافات را در کودک و نوجوان ایجاد می‌نماید؟ مطابق با مطالعات صورت گرفته در این زمینه، تأثیرپذیری از خشونت، سوء مصرف مواد مخدر، انواع آسیب‌های روانی، تکانش‌گری، میل به مصرف‌گرایی محض به جای آفرینش افکار نوین، هویت‌باختگی و مسئولیت‌گریزی، فردیت‌باختگی در پرتو حضور در فضای جمعی مجازی و قابلیت پنهان‌سازی هویت فردی، اختلال در فرایندهای شناختی تفکر و حل مسئله، آشنایی با شیوه‌های نوین سرقت‌های خرد و رواج آنان در سطح گسترده‌ای از جامعه مانند سرقت مواد غذایی از فروشگاه‌ها، سرقت تلفن همراه، کیف زنی و جیب‌بری، ارتکاب قتل با شیوه‌های مدرن مانند اسلحه‌هایی که کمترین صدا را تولید کرده، آگاهی از مدهای رایج، برانگیختگی جنسی و راهی برای ارضای آن که بر خلاف هنجارهای پذیرفته شده در

۲. احمد بخارایی، ملکه رفیعی، «زنان و گرایش به مد»، مجله زن در توسعه و سیاست، ۱۴، ۳ (۱۳۹۵)، ۳۱۱.

جامعه است و به‌طور کلی بسیاری از مواردی که با جامعه ما در تعارض است.^۳ نمونه‌هایی از انحرافات است که مُد و رسانه بستری در جهت گرایش کودک و نوجوان به آنها و بزهکاری‌هایی با اهمیت بیشتر شناخته می‌شوند. از نظر پیشینه تحقیق، قبلاً پژوهش‌هایی در خصوص تأثیر رسانه بر گرایش‌های انحرافی کودکان و نوجوانان انجام شده و هر یک به بررسی بعد خاصی از انحرافات پرداخته‌اند؛ اما به‌نظر می‌رسد علاوه بر این، تبیین تأثیر توأمان نهاد مُد و رسانه با توجه به نقش پررنگ آنها در زندگی کودکان و نوجوانان جامعه امروزی بر کلیه گرایش‌های انحرافی آنان به نحو جامع با بهره‌گیری از سوابق پیشین و ارائه راهکارهایی مقتضی در راستای پیشگیری از بروز تبعات منفی این چینی ضروری بنظر می‌رسد.

۱- طرح بحث

رسانه‌ها مانند هوایی که تنفس می‌کنیم در هر لحظه و هر جا حضور داشته و به جزء لاینفک زندگی بشر تبدیل شده‌اند. به‌نحوی که با تشکیل محیطی با میلیاردها مخاطب از فرهنگ‌های گوناگون پیام خود را انتقال می‌دهند و امروزه تصور زندگی بدون آنها امری غیر ممکن است. هنگامی که انسان با عضویت در رسانه‌های اجتماعی نوین در محیطی نامأنوس با اصول پیشین خود که از بستر خانواده و بافت فرهنگی جامعه او نشئت گرفته، قرار می‌گیرد با ارزش‌ها و نمادهایی نو آشنا شده و به تبعیت از تعدادی از آنها بر می‌آید. در این وضعیت، رفتاری که برای یک فرهنگ خاص ارزش و اعتبار تلقی می‌گردد ممکن است برای جامعه دیگر انحراف به حساب آید. از آنجا که کودکان و نوجوانان تنها بازتاب والدین خود نیستند از طریق یادگیری بصری، رفتارها و اعمال صحیح و ناصحیح را می‌آموزند. در این فرایند یادگیرنده رفتارهایی را که به نحو مدل‌سازی شده به نمایش گذاشته شده به یاد آورده و درصدد تقلید از آن بر می‌آید. نوجوان که در جریان تکمیل جامعه‌پذیری خود با کاهش روابط خانوادگی به روابط اجتماعی دیگر از جمله گروه همسالان و رسانه‌ها بیشتر علاقه‌مند می‌شود، مُدها را به‌عنوان الگوهای پرطرفدار و رایج در رسانه‌های نمایشی برای جلب توجه دیگران، کسب اعتماد به نفس، تشخیص طلبی،^۴ برتری جویی و کسب هویت و در نهایت پناهی برای رسیدن به آرامش ظاهری مورد تقلید قرار می‌دهد. لازم به ذکر است که پیروی از مُد به‌طور کلی پدیده‌ای مذموم نیست. بلکه در سطح معمول خود زمینه‌آصلاح فرهنگ جامعه را فراهم آورده و نقص‌های نظام فرهنگی-اجتماعی را در پرتو دیدگاهی

۳. سروش فتیحی، مهدی مختار پور، «بررسی نقش و تأثیر رسانه‌های نوین تصویری در تغییر سبک زندگی (مورد مطالعه:

دانشجویان دانشگاه علوم تحقیقات تهران)»، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۶، ۲ (۱۳۹۳)، ۱۰۴.

۴. سید محمدتقی قاضوی، مشاوره و تربیت: مدگرایی، مجله صبح، ۱۵ و ۱۶، (۱۳۸۴)، ۴۵.

مقایسه‌ای با سایر جوامع برطرف می‌سازد. جامعه ایران به‌رغم آنکه از ابتدا میل به پذیرش مدرنیته داشت اما با اتخاذ رویکردی سیمولاکرامی^۵ نتوانست به کشوری مدرن تبدیل گردد؛ زیرا با فقدان مبنای نظری منسجم و جامع به‌جای فهم عمیق مدرنیته و نوسازی اساسی، تحت تأثیر يك نوع ایدئولوژی وارداتی تغییرات اجتماعی ناقصی را انجام داد. این تغییرات جامعه را از حالت سنتی خارج کرد اما نتوانست آن را به جامعه‌ای مدرن تبدیل سازد. پیروی از مُد در چنین حالتی نتیجه‌ای جز تغییر فرهنگ، افزایش شکاف‌های اجتماعی و از هم پاشیدگی ندارد.

مُدگرایی امروزه به مُد فریبی تبدیل شده و با فاسد کردن ذهن کودکان و نوجوانان حتی امیال و آرزوهای آنان را نیز دستخوش تغییر نموده است. تقلیدی کورکورانه و بدون ارزیابی که از سطح تقلید فراتر رفته و به تشخیص طلبی تبدیل می‌شود تا جایی که حتی مفهوم نوشته‌های لاتین روی لباس‌هایشان را نمی‌دانند و زمانی که از آن‌ها علت تقلید و مصرف این سبک پوشش را جویا شویم تنها یک جواب می‌دهند آن هم اینکه «مُد روز است!» انسانی که این‌گونه رفتار می‌کند در افراطی‌ترین حالت، مانند مارچوبه‌ای است که تن به شکل مار داده اما نه زهری برای دشمن، نه مهره‌ای برای دوست دارد؛^۶ همچنین با ارزش‌هایی که تولیدکننده اولیه در تار و پود محصول خود درج کرده آشنا نیست و نمی‌تواند با کارایی لازم آن را مورد استفاده قرار دهد و در نهایت به مصرف‌کننده‌ای مطلق با هویت و جایگاهی متزلزل تبدیل می‌شود. گروه‌ها در فضای مجازی، مشابه خرده فرهنگ‌های عینی در دنیای واقعی است که در آن رفتار با الگوپذیری از سایرین آموخته می‌شود. هنگامی که محتوای نمایشی رسانه‌ها آموزش شیوه ارتکاب یک جرم، معرفی بزه دیده مناسب، نحوه تهیه وسایل ارتکاب جرم و امثالهم باشد و فردی با الهام از محتوای ارائه شده در رسانه‌ها جرمی را مرتکب گردد به شرط آنکه از نظر انتخاب قربانی، انگیزه‌ها و شگردهای اجرایی با همان بازتاب رسانه‌ای منطبق باشد، «جرم تقلیدی» نامیده می‌شود. ساترلند در نظریه پیوند افتراقی بیان می‌کند که آموختن رفتار مجرمانه بیشتر به تماس مستقیم احتیاج ندارد بلکه از طریق خواندن کتاب، مطبوعات، تماشای فیلم در انواع رسانه‌ها نیز آموخته می‌شود. فرایند یادگیری علاوه بر لزوم دو شرط وجود هم‌نشینی و محیط جرم‌زای، تحت تأثیر عواملی همچون مدت، شدت،

۵. در کتاب لغت آکسفورد: چیزی که تنها دارای مشخصه‌های ظاهری چیز دیگر است بی‌بهره‌مندی از گوهر اصلی آن.

(Simulacrum approaches)

۶. علی پایا، «ملاحظات انتقادی درباره تجربه مدرنیته ایرانی»، حکمت و فلسفه، ۴، ۳ (۱۳۸۷)، ۷۱.

فراوانی، اولویت و تکرار جرم نیز قرار دارد؛^۷ لیکن در تمامی موارد این داده‌های دریافتی را در دنیای واقعی به منصفه ظهور نمی‌رسانند مانند فردی که روش تهیه مواد آتش‌زا را به‌طور کامل فراگرفته اما به جهت حفظ موقعیت اجتماعی خود و جلوگیری از جبران خسارت بزه دیدگان آن را عملی نمی‌سازد. در واقع، هم‌نشینی در دنیای مجازی به‌شرط وجود سایر فاکتورهای مدنظر ساترلند با یادگیری رفتار مدل‌سازی شده که در رسانه‌ها به نمایش گذاشته شده، ملازمه دارد ولی لزوماً در قالب تکرار رفتار عملی نمی‌گردد. پس از شرح فرایند تأثیرپذیری کودکان و نوجوانان از مُد و رسانه بررسی انحرافات ناشی از این امر ضروری به نظر می‌رسد.

۲- روش تحقیق

روش پژوهش حاضر کیفی و نوعی از متامطالعه به نام فرا ترکیب است. فرا ترکیب با انجام فرایند جستجو، ارزیابی، ترکیب و تفسیر تحقیقات کیفی یا کمی در یک حوزه خاص و یکپارچه‌سازی مطالعات گوناگون به ترکیب جامعی از موضوع تحقیق می‌پردازد.^۸ لی (۲۰۱۰) رویکرد فرا ترکیب را روشی اکتشافی برای استخراج یک چارچوب مرجع مشترک برای نتایج تحقیقات می‌داند. باروسو و ساندلوسکی^۹ برای فرا ترکیب روش هفت گامی را معرفی می‌کنند. در تحقیق حاضر به‌منظور بررسی انحرافات ناشی از مُد و رسانه بر کودکان و نوجوانان از روش هفت مرحله‌ای باروسو و ساندلوسکی استفاده شده است؛ از آنجا که شناسایی و دسته‌بندی انحرافات مذکور امری چندبعدی و گسترده است، فرا ترکیب روشی مناسب برای به دست آوردن تلفیق جامعی از مدل‌های ارائه شده در این حوزه، بر پایه تفسیر و ترجمه آن‌هاست که تعمیم‌پذیری بیشتری را در مطالعات مبتنی بر مدرک فراهم می‌سازد.

۲-۱- گام اول: تعیین سؤال و هدف پژوهش

هدف اصلی شناسایی و دسته‌بندی تأثیرات مُدگرایی و مصرف رسانه‌ای بر گرایش کودکان و نوجوانان به انواع انحراف است. با استفاده از پارامترهایی خاص، چارچوب پژوهش حاضر از حیث موضوع، جامعه مورد مطالعه، مقطع زمانی و نوع روش تعیین می‌گردد.

۷. مهرداد رایجیان اصلی، درآمدی بر جرم‌شناسی، (تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۸)، ۱۵۴.

۸. مهران سهراب‌زاده، زهره رضوانی، «فرا ترکیب مقالات پژوهشی در مورد عوامل مؤثر بر شکل‌گیری حاشیه‌نشینی و پیامدهای آن در بازه زمانی (۱۳۹۸-۱۳۸۸)»، مطالعات جامعه‌شناختی شهری، ۱۱، ۳۹ (۱۴۰۰)، ۱۱.

9. Sandelowski & Barroso

جدول شماره ۱: پارامترهای تعیین شده

پارامترهای تعیین شده	پرسش‌ها
بر مبنای مطالعات انجام شده مهم‌ترین و بارزترین گرایش‌های انحراف گونه و بزهکارانه کودکان و نوجوانان در پرتو مد و رسانه کدام است؟	چه چیزی؟ (What?)
جامعه مورد مطالعه برای تبیین تأثیرات منفی مد و رسانه مقالات موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی مطابق جدول شماره ۲ است.	جامعه مورد مطالعه؟ (Who?)
مقالات مطالعه شده از سال ۱۳۸۷ تا ۱۴۰۲ انتخاب شده‌اند.	محدودیت زمانی؟ (When?)
محقق به روش تحلیل اسنادی با در نظر گرفتن معیارهایی مقالات مناسب را شناسایی کرده و به ارزیابی آنها می‌پردازد.	چگونگی روش؟ (How?)

۲-۲- گام دوم: مرور نظام‌مند ادبیات

جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه مطالعات پژوهشی و مداخله‌ای در قلمرو تأثیر مد و رسانه بر گرایش به انحراف در کودکان و نوجوانان است که پژوهشگر به نحو نظام‌مند با ابزار گردآوری اینترنتی از پایگاه‌های علمی مختلف به شرح زیر جمع‌آوری نموده و سپس با استفاده از معیارهایی از پیش تعیین شده تعداد مشخصی از آنها که هدف پژوهش حاضر را بیشتر تأمین می‌نمود، مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفت.

جدول شماره ۲: پایگاه‌های اطلاعاتی

منابع علمی و عمومی	پایگاه‌های اطلاعاتی		اسناد و مجلات مورد بررسی
علمی داخلی	www.ensani.ir	www.sid.ir	مقالات علمی-پژوهشی، ترویجی و همایشی
	www.elmnet.ir	www.noormagz.ir	
	www.civilica.com	www.magiran.com	
علمی خارجی	www.emeraldinsight.com	www.scholar.google.com	مقالات در نشریات علمی معتبر
	www.springer.com	www.sciencedirect.com	
	www.elsevier.com	www.proquest.com	
عمومی	www.yahoo.com	www.google.com	اخبار- مصاحبه‌ها- پادکست

۲-۳- گام سوم: جستجو و انتخاب متون مناسب

پس از جستجوی منابع مرتبط در پایگاه‌های مورد اشاره، از ۱۰۰ پژوهش به دست آمده تعداد ۳۹ مقاله با در نظر داشتن معیارهایی به شرح جدول زیر، به علت تناسب بیشتر با سؤالات تحقیق انتخاب گردید و نتایج به دست آمده از آن در دسته‌بندی‌های مشخص مورد بررسی قرار گرفت.

جدول شماره ۳: معیارهای پذیرش

معیار	شاخص پذیرش
محدوده جغرافیایی	تمرکز بر تحقیقات صورت گرفته بر کودکان و نوجوانان کشور ایران و نگاهی چند به منابع خارجی
زبان تحقیقات	انگلیسی و فارسی
زمان مطالعه	انگلیسی (۲۰۰۰ تا ۲۰۲۳)، فارسی (۱۳۸۷ تا ۱۴۰۲)
روش مطالعه	کیفی، کمی و آمیخته
واحد تحلیل	پژوهش‌های انجام شده بر کودکان و نوجوانان
شرایط مطالعه	تأثیر مد و رسانه بر انحرافات و بزهکاری‌های کودکان و نوجوانان
نوع مطالعه	مقالات موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر داخلی و خارجی

۴-۲- گام چهارم و پنجم: استخراج اطلاعات مقالات، تجزیه، تحلیل و ترکیب داده‌های کیفی

در این مرحله، پژوهش‌هایی که مطابق معیارهایی خاص در چندین مرحله غربال شدند با هدف تقسیم‌بندی و یکپارچه و جدید از آنها مورد بررسی قرار می‌گیرند. بدین نحو که پژوهشگر ابتدا تمام عوامل استخراج شده را کد در نظر می‌گیرد و سپس این کدها را در مفاهیم و دسته‌بندی‌های مشابه طبقه‌بندی می‌کند.

در پژوهش حاضر ۹ کد شناسایی گردید که در نهایت در ۳ مقوله دسته‌بندی شد.^{۱۰}

جدول شماره ۴: کدهای احصاء شده

موضوع	مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده	مضمون فراگیر
امیری، سپهریان آذر، ناصری تهرین (۱۳۹۴) / نعمتی، زینالی (۱۴۰۱) / امینی، حسینی (۱۴۰۲) / جهانی، اقبالی، جعفرزاده (۱۴۰۲) / امیری، موسی زاده (۱۳۹۴) / رضوان فرد، اختیاری، مکری (۱۳۸۷)	تکانش‌گری	انحرافات شناختی	تأثیر مد و رسانه بر انحرافات کودکان و نوجوانان
Mustafa Savci (2016) Angela L. Duckworth (2014)	نابسامانی‌های ذهنی	پرخاشگری	
مرادی فرزانه، امیرپور (۱۳۹۹) / Mrad Abderrahman M. Khlaf (2023)	پرخاشگری	انحرافات اجتماعی	
شجاعی، نوری (۱۳۹۵) / فولادی فرد (۱۳۹۱) / احمدی، عباسی شوازی (۱۳۹۶) / رضوی فرد، مؤذن زادگان (۱۴۰۱) / جاوید، شرافتی پور (۱۳۸۵) / صفاری، صابری (۱۳۹۴) / شجاعی، رحیمی (۱۳۹۸) / افشاری (۱۴۰۰) / مرادی فرزانه، امیرپور (۱۳۹۹)	مصرف‌گرایی	انحرافات فرهنگی	
طالبی دلیر، اکبری (۱۳۹۲) / افراسیابی، پیرمرادی (۱۳۹۵) / افراسیابی، جواهر چیان، دهقان (۱۳۹۵)	فرودیت باختگی	انحرافات جنسی	
علیزاده اقدم، سلطانی، بابائی آذر (۱۳۹۷) / افشاریان (۱۳۹۵) / لاله پور (۱۳۹۶) / جواهر چیان، افشانی (۱۳۹۵) / طالب پور، منصوره، رستمی (۱۳۹۵)	سوءمصرف موارد مخدر		
Coppolino Perfomi (2013) / Alvin Zhou (2022)	انحرافات جنسی		
پورزجعی، عبدی، چلیبانلو (۱۳۹۷) / یوسفی، خسروی (۱۳۹۷) / موسوی اصل، جعفری (۱۳۹۷) / براتی، جومرند، بشیریان (۱۳۹۹) / طالب پور، منصوره، رستمی (۱۳۹۵) / افشاری (۱۴۰۰) / خیدری، کاظمی، نیک منش، آذر خرداد (۱۳۹۱)			

۵-۲- گام ششم: کنترل کیفیت

۱۰. حامد احمدی، محمدرضا بهبودی، «شناسایی اثرات (نامطلوب) اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها در ایران: رهیافت فرا

ترکیب»، پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۲۸، ۹۴، (۱۴۰۲)، ۲۴۶.

در این پژوهش برای حفظ کیفیت مطالعه از شاخص کاپا استفاده شده است. به این نحو که یکی از نخبگان حوزه کیفی و جرم‌شناسی اقدام به دسته‌بندی کدها نمود و سپس با توجه به تشابهات و تفاوت‌ها شاخص کاپا محاسبه شد. در جدول شماره ۵ نتایج خروجی محاسبات نرم‌افزار نشان داده شده است. با توجه به عدد معناداری ۰/۰۰۰ و مقدار ضریب کاپا ۰/۷۳۳ این شاخص مورد پذیرش قرار می‌گیرد.

جدول شماره ۵: میزان پایایی پژوهش

تعداد مشاهدات معتبر	درجه توافق کاپا	انحراف معیار برآوردی	معناداری برآوردی
۳۹	۰/۷۳۳	۰/۴۵	۰/۰۰۰

۲-۶- گام هفتم: الف: ارائه یافته‌ها

در این مرحله از فرا ترکیب، نتایج و یافته‌های حاصل از انجام مراحل شش‌گانه پیشین ارائه می‌گردد. با توجه به نقش انکارناپذیر رسانه‌های نوین ارتباطی در زندگی بشر امروز و پرمخاطب بودن مدهای رایج به‌ویژه در بین کودکان و نوجوانان، از آنجا که این دو نهاد اغلب بدون آموزش و کسب اطلاعات لازم در زمان طولانی مورد استفاده قرار می‌گیرند، پس به‌طور قطع می‌تواند دارای اثرات منفی و مثبت بسیاری باشند. با در نظر گرفتن رشد ناقص شناختی کودک و همچنین قرارگیری نوجوان در مرحله تکوین شخصیت که در تلاش است تا با بررسی کلیه فرهنگ‌ها و مدهای موجود بتواند تعلق خود را به یکی به دست آورد، مَدگرایی و مصرف رسانه به‌تبع دارای آثاری بسیار بر این قشر است که همین امر لزوم اهمیت موضوع پژوهش را دوچندان می‌نماید. با بررسی‌های انجام گرفته بر پژوهش‌های منتخب، تعداد ۹ انحراف به‌عنوان جلوه‌ای از تأثیرگذاری مَد و رسانه، مرتبط با حوزه شناسایی گردید که جهت فهم بهتر بحث در سه دسته طبقه‌بندی و بررسی می‌شوند و در پایان نیز راهکارهایی در راستای پیشگیری از آن‌ها پیشنهاد می‌گردد.

۱. انحرافات شناختی

ذهن انسان سازه‌ای منفعل نیست بلکه به‌وسیله کنش متقابل با جهان بیرونی، دستگاه تولید جهان‌بینی از داده‌هایی است که دریافت می‌دارد و بر اساس همین استنباط‌ها دست بر رفتارهایی قابل مشاهده می‌زند. در واقع شناخت، نحوه کارکرد درونی مناطق مختلف مغز انسان است که بر چگونگی عملکرد اهرم‌های ادراکی دیداری، شنیداری و تکلمی، ابعاد مختلف حافظه، تصمیم‌گیری، حل مسئله و به‌طور کلی بنیان‌های فهمیدن و دانستن متمرکز بوده و انسانی با ویژگی‌های رفتاری خاص را به

منصه ظهور می‌رساند.^{۱۱} فرایندهای شناختی از یک فرد به فرد دیگر به علت تفاوت‌های طبیعی و نابسامانی‌هایی که در فرایند جامعه‌پذیری ظاهر می‌شوند، به نحو افتراقی بروز کرده و از مسیر واحدی پیروی نمی‌کند.^{۱۲} علل درونی و بیرونی متعددی از جمله مؤلفه‌های ارثی، عصب‌شناختی، جنسیتی، عوامل اجتماعی-فرهنگی از جمله مدها، فرهنگ‌های رایج و رسانه‌های ارتباط جمعی، خانواده، گروه همسالان، محیط تحصیل و در نهایت شرایط اقتصادی بر تمایزات شناختی اثرگذار است. گاه نحوه تعاملات شناختی انسان در قالب بروز نابسامانی‌های شخصیتی او را به سمت نقض هنجارها و مقررات اجتماعی سوق می‌دهد. در این شرایط عملکرد رفتاری ناسالم شده و با محدودیت‌ها و مشکلات عمده‌ای در فعالیت‌های اجتماعی و همزیستی با دیگران روبرو خواهد شد.

جدول شماره ۶: انحرافات شناختی

فرآوانی	نمونه داده	کد
۸	بروز رفتارهای ناپخته، آنی و نامناسب برای دستیابی به پاداش‌های کم‌ارزش و زودگذر	تکانش‌گری
۳	اضطراب، استرس، افسردگی، فقدان تفکر انتقادی و قدرت حل مسئله	نابسامانی‌های ذهنی
۹	بروز فعل یا رفتار تهدیدآمیز به قصد ابراد صدمه بر خود یا دیگری که به آسیب جسمی یا روانی، سوء رشد و محرومیت منجر می‌گردد.	پرخاشگری

یافته‌ها گویای آن است که رسانه در همه انواع خود می‌تواند با محتوای نمایشی خود منجر به انجام واکنش‌های بدون تأمل در برابر محرک‌های درونی و بیرونی در مخاطب شود. این حالت که تکانش‌گری^{۱۳} نامیده می‌شود با ویژگی‌هایی همچون فقدان برنامه‌ریزی، فوریت در انجام، هیجان‌طلبی و فقدان ثبات^{۱۴} در قالب اعمالی رشد نیافته و بدون تأمل برای دستیابی به یک پاداش یا لذت بروز می‌کند تا جایی که ممکن است با خودکشی و یا خودزنی همراه شده و فرد با انجام رفتارهای پرخاشگرانه به جسم خود آسیب برساند.^{۱۵} به تعبیر دقیق‌تر، تکانش‌گری گرایش به رفتارهایی است که بی‌ملاحظگی،

۱۱. سید علی حیدری، «شناخت افتراقی در کودکان و نوجوانان بزهکار» (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۹۹)، ۲۴.

۱۲. کالین بلیک مور، ساخت و کار ذهن، ترجمه محمدرضا باطنی، چاپ دوم، (تهران: انتشارات فرهنگ معاصر، ۱۳۹۵)، ۱۳۲.

13. Impulsivity

۱۴. سعید نجار پور استادی و دیگران، «مقایسه اثربخشی آموزش فنون رفتار درمانی دیالکتیکی و درمان مبتنی بر کیفیت زندگی بر تکانش‌گری دانشجویان دختر دارای اعتیاد به گوشی‌های هوشمند»، فصلنامه پژوهش‌های نوین روان‌شناختی، ۲۷، ۲ (۱۳۹۸)، ۳۰.

15. Antonio Verdejo -Garcia, Andrew J Lawrence, Luke Clark "Impulsivity as a vulnerability marker

پیش‌بینی‌ناپذیری، بی‌ثباتی و فاقد نقشه از پیش تعیین شده از خصوصیات جدایی‌ناپذیر آن است. این امر در هر مرحله از زندگی یک فرد امکان ظهور دارد ولی از آنجا که قشر پیشانی و جلوی مغز که عملکردهای اجرایی مهمی از جمله خود‌کنترلی و تصمیم‌گیری را بر عهده دارد، در دوره نوجوانی با تکامل بزرگ‌سالی در دسترس نیست؛ طبیعی است که فرد نوجوان قادر به تصمیم‌گیری بدون نقص نباشد و در موارد بسیاری درگیر نابسامانی‌های رفتاری شود.^{۱۶} این نابسامانی در نوجوانان با ویژگی‌هایی همچون بی‌حوصلگی، بی‌احتیاطی، ریسک‌پذیری، جست‌وجوی هیجان، عدم تفکر عمیق، ناتوانی در استفاده از اطلاعات موجود در تجزیه و تحلیل نتایج رفتاری، تکانش‌گری و عدم کنترل خود عامل خطر مؤثری برای رفتارهای مخاطره‌آمیز دیگر به حساب می‌آید.

علل متعددی برای تکانش‌گری ذکر شده است. رسانه نیز می‌تواند به‌عنوان یک عامل مهم در ایجاد حالات رفتاری این اختلال به حساب آید. هنگام افزایش مصرف رسانه‌ای، فرد ساعات طولانی را در این فضا می‌گذارد و به تناسب پیام‌های دریافتی از رسانه‌ها رفتارهایی هیجانی و بی‌ثبات را از خود بروز می‌دهد. از طرف دیگر، تکانش‌گری نیز عاملی در افزایش مصرف غیرمعقول از انواع رسانه است. پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند افرادی که بر رفتار خود کنترل ندارند و فاقد برنامه‌ریزی هستند به استفاده نامتعارف از رسانه‌ها روی آورده و میزان مصرف رسانه‌ای بیشتری را دارا هستند.^{۱۷}

بُعد دیگر که خطرات قابل‌توجهی برای سلامت روانی و جسمی کودکان و نوجوانان به همراه دارد، خشونت و پرخاشجویی است. هر فعل یا ترک فعلی که به‌قصد ایراد صدمه انجام گردد و در حقیقت به ایراد آسیب منجر شود یا احتمال آن را به دنبال داشته باشد، رفتار پرخاشگرانه منظور می‌گردد. گسترش خشونت در میان مصرف‌کنندگان و بیشتر در بین کودکان و نوجوانان به‌وسیله عادت دادن مخاطب به صحنه‌های خشونت‌بار و حساسیت‌زدایی در این زمینه است. از آنجا که رسانه از عوامل تأثیرگذار بر جامعه‌پذیری ثانویه کودکان تلقی می‌گردد و خشونت نیز فقط نباید به نحو فیزیکی آموزش داده شود، نمایش رفتارهای خشونت‌آمیز در تلویزیون می‌تواند مخاطب به‌ویژه کودک را اعم از آنکه مستعد خشونت

for substance- use disorder: Review of finding from high-risk research, problem gamblers and genetic association studies", *Neuroscience and Bio behavioral Reviews*, 32, 4 (2008) 777-810.

16. Arnett, Jeffrey "Reckless behavior in adolescence: A developmental perspective" *Developmental Review*, 12, 4 (1992) 373-339.

17 Anise, M S Wu, Vivi I Cheung, Lisbeth Ku, Eva P W Hung, "Psychological risk factors of addiction to social Net- working sites among Chinese smartphone users", *Journal of behavioral Addictions*, 2, 3 (2013) 166-160.

باشد یا نباشد، متأثر سازد. قرار گرفتن مستمر در معرض رفتارهای خشونت‌آمیز از طریق مکانیزم تقلید، آموزش و الگوپذیری تأثیر مخربی بر شخصیت انسان دارد و با حساسیت‌زدایی و قبح‌زدایی از این اعمال، منجر به تکرار توسط کودک در موقعیتی مشابه می‌گردد.^{۱۸} نمایش موضوعات خشن و ناهنجاری‌های اخلاقی، عرفی و قانونی به صورت اخبار واقعی، داستان، فیلم و سایر روش‌ها ضمن جلب نظر مخاطب تغییرات شناختی و رفتاری نیز در او ایجاد می‌نماید.^{۱۹}

به‌علاوه اینترنت، ماهواره و بازی‌های رایانه‌ای از مؤثرترین عوامل شیوع اختلالات رفتاری است که سلامت روان و مؤلفه‌های آن همچون اضطراب و افسردگی را به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد.^{۲۰} افسردگی بیماری شایعی است که احساسات، طرز فکر و نحوه سپری نمودن روزمره فرد را تحت تأثیر قرار داده و با ایجاد انواع مشکلات جسمی و عاطفی میزان لذت و توانایی فرد را کاهش می‌دهد. اضطراب در جایگاهی متمایز و شدیدتر از استرس، هیجان شدید و ناخوشایندی است که حالت مفرط آن شامل عدم اطمینان، درماندگی و معضلات اسفناک دیگر می‌گردد. وجود درصد کمی از حالات مذکور در بین تمامی افراد طبیعی به نظر می‌رسد؛ اما اگر از حد معمول خود تجاوز کند به انحراف تبدیل شده و زمینه را برای بروز تبعات منفی دیگر فراهم می‌آورد.

۲. انحرافات اجتماعی

با حضور مسخ‌کننده فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطاتی دگرگونی‌های عمیقی در تمامی ابعاد زندگی بشر ایجاد شده است. در جهان سایبرنتیک^{۲۱} رسانه به‌عنوان اصلی‌ترین عامل در شکل‌گیری هویت در دنیای امروز با محاصره اندیشه مخاطب، ذهن او را شکل داده و برایش تعیین می‌کند به چه چیز فکر کند، کدام سبک پوششی را دنبال کند، با چه ادبیات و کلامی سخن بگوید و از چه ارزش‌هایی پیروی کند. مخاطب نیز با این خیال که موجودی فعال است و با انتخاب خود هر آنچه را بخواهد فرا می‌گیرد از این ابزار استفاده می‌کند غافل از اینکه صنایع فرهنگی با قدرت خود انسان‌هایی شبیه مردگان متحرک ایجاد کرده و جامعه‌ای به وجود می‌آورند که اعضای آن به‌طور سیری‌ناپذیر با انجام

۱۸. سارا آقایی، «جرم و رسانه از منظر جرم‌شناسی فرهنگی»، مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ۴، ۱ (۱۳۹۶)، ۱۹.
۱۹. فرید فدایی، «ارائه مسائل کیفری در رسانه‌های گروهی و تأثیر آن‌ها بر کودک و نوجوان»، (مقاله ارائه شده در همایش سالانه انجمن علمی روان‌پزشکان ایران، ۱۳۹۰).

۲۰. عیسی مرادی فرزانه، هاجر امین‌پور، «بررسی عدم تعادل روانی و پرخاشگری در نوجوانان و جوانان در چند سال اخیر»، پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۳، ۲۲ (۱۳۹۹) ۱۲۵.

21 Cybernetics

تقلیدی ناخودآگاه از فرهنگ بیگانه به‌مرور از مبانی، اصول اجتماعی، باورها و ارزش‌های خود دور و

جدول شماره ۷: انحرافات اجتماعی

کد	نمونه داده	فراوانی
مصرف‌گرایی	مصرف، نه برای رفع نیاز بلکه تبدیل آن به ارزش و هنجار که چستی و هویت انسان مدرن را رقم می‌زند.	۳
هویت باختگی	غفلت از خود واقعی با دور شدن از ارزش‌های اصیل و اولیه جامعه خود در ۴ بعد (احساس انزجار از خود، بی‌قدرتی، بی‌معنایی، بی‌هنجاری)	۵
فردیت باختگی	اقدام فرد هنگام عضویت در یک گروه با پنهان کردن هویت شخصی خود به انجام آن دسته اعمالی که هیچگاه به‌تنهایی قادر به انجام آن نبوده است.	۲

دورتر می‌شوند.

با گسترش شبکه‌های اجتماعی، انتخاب هویتی منسجم برای نوجوانان که اساس زندگی آنها در بزرگ‌سالی به حساب می‌آید، به معضلی بزرگ تبدیل می‌گردد که اغلب با چند پارچگی همراه است. نوجوان هنگام رویارویی با ارزش‌های متنوع در تشخیص مطلوبیت یا عدم آن دچار شک و تردید می‌گردد. در شرایطی که ابعاد فکری و شخصیتی فرد تحت سیطره ارزش‌های بیگانه قرار می‌گیرد با تأثیرپذیری از آنها با خیال قدم برداشتن به‌سوی روشنفکری نسبت به هنجارهای نهادینه شده در جامعه خود بی‌تفاوت می‌گردد. هویت باختگی،^{۲۲} انقطاع از آنچه که باید و هم‌اکنون نیست و گسستی از حقیقت و پیوست به ضد آن است که نتیجه از بین رفتن سنت‌ها و وابستگی به فرهنگ‌های دیگر است. احساس بی‌قدرتی، بی‌هنجاری، بی‌توانی، انزجار از خود، بیگانگی با خود، بی‌معنایی، بی‌هدفی، بیگانگی از جامعه، انزوای اجتماعی، انزوای ارزشی در پی گسستن از هویت اصیل بروز می‌کند.^{۲۳} در جریان رواج ارزش‌های بیگانه، مصرف‌گرایی^{۲۴} حالت انحرافی دیگری است که در گروه‌های انسانی با تأثیرپذیری بیشتر نوجوانان بروز می‌نماید. فرهنگ مصرفی هزینه‌ای بی‌حاصل است که در نتیجه پیروی از آن، افراد بخشی از درآمدی را که با زحمت به دست آورده‌اند به‌سوی زباله‌دان‌ها روانه می‌کنند.^{۲۵} در دنیای امروز که رویدادهای یک‌سو

22. Identity Crisis

۲۳. مهدی سلیمانی، هوشنگ نایی، «تبیین رابطه بین از خود بیگانگی و بزهکاری نوجوانان- مطالعه موردی: نوجوانان ۱۸- ۱۲ ساله دبیرستان‌های شهر تهران»، مطالعات امنیت اجتماعی، ۳، ۴ (۱۳۹۱)، ۸۹.

24. Consumption

۲۵. سید علی‌اصغر هاشم زاده، «اثرات مصرف‌گرایی بر هویت اخلاقی فردی با تکیه بر سبک زندگی ایرانیان»، مطالعات اخلاق کاربردی، ۸، ۳۲ (۱۳۹۷)، ۱۴۸.

بر رویدادهای سوی دیگر تأثیر می‌گذارد، جهانی‌شدن به تعبیر گیدنز عاملی بر آوارگی فرهنگی است. به نحوی که عادات و سلیقه‌های خاص یک جامعه با کمک رسانه‌های نوین ارتباطی تحت تأثیر محیط‌های جدید قرار گرفته و با تقلید افراد، سبک زندگی قریب به اتفاق اعضای آن جامعه جنبه‌ای متمایز به خود می‌گیرد.^{۲۶} در این صورت است که فرد با اراده و آگاهانه مصرف نمی‌کند بلکه ناگزیر به سمت و سوی که ارائه‌دهندگان تبلیغات خواهان آن هستند، هدایت می‌شود. مصرف در جهان امروز، نه برای رفع نیاز بلکه برای کسب هویت و نمایش به دیگران است. این فرایند محدود در بعد اقتصادی نیست بلکه به روندی اجتماعی - فرهنگی تبدیل گشته که افراد آن را نشانه تمدن و رهایی از عقب‌ماندگی تلقی می‌کنند و به‌مثابه یک ارزش با پیروی از سبک‌های پوششی مُد روز سعی به پیروی از آن دارند.

از دیگر تأثیرات رسانه‌ها در زندگی اجتماعی افراد می‌توان به فردیت‌باختگی^{۲۷} اشاره کرد. فردیت‌باختگی مفهومی در روانشناسی اجتماعی است و به حالتی گفته می‌شود که فرد با عضویت در گروه‌ها و چت روم‌های شبکه‌های اجتماعی دست به ارتکاب اعمالی می‌زند که هیچگاه به‌تنهایی حاضر به انجام آنها نبوده و نخواهد بود. این عنوان بیشتر در ارتباط با رفتارهای ضد اجتماعی، انحرافات جمعی و خشونت‌های گروهی در گروه‌های اجتماعی آنلاین مورد استفاده قرار می‌گیرد. زمانی که خودآگاهی در راستای غرق شدن در اهداف گروه پایین آید کنترل درونی نیز از بین رفته و از آن جهت که با پنهان کردن هویت می‌تواند به‌صورت گمنام فعالیت نماید، دست به ارتکاب اعمالی ضد اجتماعی و خلاف شخصیت و شأن اجتماعی خود می‌زند. امکان پنهان نمودن هویت شخصی و گمنام بودن عاملی مهم در فردیت‌باختگی است که تمایل به انجام اعمال ضد اجتماعی را در راستای این امر دو چندان می‌نماید. هنگامی که هویت پنهان بماند مرتکب توسط سایرین شناسایی نمی‌گردد و از آنجا که امکان تعقیب و اعمال مجازات وجود ندارد، به خودی خود مسئولیت شخصی فرد از بین رفته و راهی برای بازدارندگی او وجود ندارد.

۳. انحرافات فرهنگی

فرهنگ شامل باورها، آداب و رسوم، هنر، آموزش و پرورش، ایدئولوژی و به‌طور کلی مجموعه رفتارهایی است که مطابق ارزش‌های اجتماعی و هنجارهای موجود در جامعه وجود دارد و با شکل دادن

۲۶. آنتونی گیدنز، ترجمه حسن چاوشیان، جامعه‌شناسی، (تهران: نشر نی، ۱۳۸۶).

27. Deindividuation

به رفتار آدمی می‌تواند او را به سمت و سویی خاص سوق دهد.^{۲۸} جرم‌شناسی فرهنگی آن بخش از زندگی اجتماعی که شامل مکالمات رایج در محل کار، ایستگاه اتوبوس، مترو، موضوع فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی، بازی‌های رایانه‌ای، محتوای رسانه‌های جمعی و فضای مجازی هستند را به‌عنوان بخشی از فرهنگ یک جامعه در نظر می‌گیرد^{۲۹} و دو حوزه «جرم به‌عنوان فرهنگ» و «فرهنگ به‌عنوان جرم» را مطرح می‌سازد. در قالب نخست، تمرکز اصلی بر خرده فرهنگ‌ها به‌عنوان واحدهای تحلیلی در بزهکاری است که رفتارهای نامتعارف و انحراف را پذیرفته و به‌عنوان یک فرهنگ در میان اعضای خود تحت عنوان سبک زندگی و هویت خرده فرهنگی نشر می‌دهند؛ اما در قسمت دوم نقش رسانه‌های جمعی در تولید هراس اخلاقی از جرم، گسترش رویکردهای عوام‌گرایانه کیفری و فرایند الگوپذیری و آموزش در وقوع جرم به بحث گذاشته می‌شود. توجه به مسائل کودکان و نوجوانان به‌ویژه در کشورهایی مانند ایران که دارای ترکیب جمعیتی جوان هستند به دلایل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حائز اهمیت مضاعف است. ارتکاب جرم و در مقیاس محدودتر بزهکاری کودکان و نوجوانان را می‌توان نتیجه چند عامل اساسی دانست که برخی پیش‌تر به بحث گذاشته شد. در این میان فرهنگ نیز یکی از این عوامل اساسی به حساب می‌آید.

جدول شماره ۸: انحرافات فرهنگی

فرآوانی	نمونه داده	کد
۴	گرایش به مصرف انواع مختلف مواد مخدر و روان‌گردان	سوءمصرف موارد مخدر
۳	تنوع‌طلبی، شکل‌گیری نیازهای کاذب، ایجاد روابط جنسی مجازی و کاهش میل افراد به ازدواج که با تخیل منجر به رفتارهای جنسی نامشخص می‌گردد.	انحراف جنسی

رسانه‌ها نقش مؤثری در شکل‌گیری ساختار فرهنگی و تعیین ارزش‌ها و هنجارهای یک جامعه دارند. رسانه‌های داخلی همچون شبکه‌های تلویزیونی به طرق متعددی کنترل شده و سعی بر آن است که تا حد امکان از ارائه محتوایی متضاد با سیستم فرهنگی کشور جلوگیری شود؛ اما با گسترش رسانه‌های ماهواره‌ای اعمال ممنوعه به جذاب‌ترین شکل ممکن در حال تبلیغ است. فرهنگ‌پذیری یا عدم پایبندی به آن در مرحله کودکی و با نقش پررنگ‌تر در مرحله نوجوانی به طرز چشم‌گیری متأثر از

۲۸. محمد جواد صاحبی، مناسبات دین و فرهنگ در جامعه ایران، جلد ۱، (تهران: طبع و نشر، ۱۳۸۴) ۶۰.

۲۹. سارا آقایی، «کار بست جرم‌شناسی فرهنگی در تحلیل بزهکاری کودکان و نوجوانان با تکیه بر مفاهیم کارناوال، آدرنالین و زندگی دوم»، نشریه پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی شهر دانش، ۶، ۱۱ (۱۳۹۷)، ۱۹۷.

رسانه‌هاست. یکی از مهم‌ترین این مسائل گسترش خشونت در میان مصرف‌کنندگان، با درصد بیشتر در بین کودکان و نوجوانان است. جرم‌شناسان فرهنگی معتقدند از آنجا که رسانه از عوامل تأثیرگذار بر جامعه‌پذیری ثانویه کودکان تلقی می‌گردد و خشونت نیز نباید فقط به نحو فیزیکی آموزش داده شود، نمایش رفتارهای خشونت‌آمیز در تلویزیون نیز می‌تواند طی فرایند تقلید، مخاطب به‌ویژه کودک را اعم از آنکه مستعد خشونت باشد یا نباشد، متأثر سازد.

نمایش طولانی مدت آسیب‌های خشن فیزیکی، تهدید، دشنام، زود خشمی و سایر اشکال خشونت در رسانه‌ها منجر به انتقال خشونت به کودکی می‌شود؛ زیرا نواقص سیستم شناختی کودک اجازه درک و تفسیر صحیح را به او نداده و به همین دلیل کودک نمی‌تواند تمایزی بین واقعیت و خیال قائل شود. دنیا را پر از خشم می‌بیند و با جایگزینی پرخاشگری به جای رفتار صحیح خود به همانندسازی در موقعیت همسان مبادرت می‌ورزد. به‌علاوه تبلیغ سیگار و رواج استعمال سایر دخانیات، تحریف معنویات، رواج انرژی درمانی‌های واهی، رواج انحرافات جنسی و ارضای نیازها به شیوه‌ای مذموم به نحو مستمر از طریق محتوای موجود در رسانه‌ها در حال انجام است. کودک و نوجوان نیز هنگام استفاده از تلویزیون، بازی‌های رایانه‌ای، شبکه‌های اجتماعی و سایر ابزارهای رسانه‌ای در معرض هجوم اطلاعاتی صحیح و ناصحیح قرار می‌گیرد. در چنین شرایطی اگر رواج انحرافات نمایشی در رسانه‌ها کنترل نگردد و کاهش نیابد، آثار مخرب فراوانی را بر فرایند فرهنگ‌پذیری و جامعه‌پذیری کودک و نوجوان از طریق مکانیزم‌های آموزش، تقلید و الگوبرداری ایجاد خواهد کرد.

۲-۶-۱- گام هفتم: ب: ترکیب یافته‌ها

با عنایت به آنچه تشریح شد، به‌وضوح می‌توان آثار منفی پیروی از مُد و مصرف رسانه‌ای را بر ایجاد گرایش‌های انحرافی و بزهکارانه در کودکان و نوجوانان و جامه عمل پوشاندن به برخی را مشاهده نمود. حمایت از قشر آسیب‌پذیر کودک و نوجوان با در نظر داشتن تأثیرات منفی که از مجموع مطالعات به دست می‌آید، نیازمند راهکارهای عملی مفیدی است تا بدین‌وسیله بتوان از ایجاد آثار این‌چنینی جلوگیری نموده و یا در جهت کاهش تبعات آن قدم برداشت.

از آنجا که حجم بسیاری از انحرافات به علت فقدان یا نقص سیستم شناختی کودک و نوجوان بروز می‌نماید، در همین راستا شایسته است نظام عدالت کیفری راهکارهای بدیعی در زمینه بازسازی شناختی و فرایند استدلال کودک و نوجوان، تقویت مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های حل مسئله، کمک به کنترل خشم و کاهش سوءمصرف مواد مخدر در حوزه اصلاح و درمان را جایگزین واکنش‌های کیفری

صرف با بهره‌پیشگیرانه کمتر سازد تا بدین طریق، بسیاری از تبعات منفی با جلوه غیر کیفری برطرف شده و از بروز بزهکاری‌های مشدد جلوگیری گردد.

همچنین آموزش معلمین و دبیران در راستای آشنایی با طرق آسیب‌پذیری کودک و نوجوان از دو پدیده مُد و رسانه، تقویت تفکر انتقادی کودک، افزایش پابندی به ارزش‌های فرهنگی جامعه و پاسداری از آن‌ها در دوران جامعه‌پذیری نوجوان، پیش‌بینی راهکارهایی جهت بهره‌بردن مثبت کودکان و نوجوانان از اوقات فراغت و پرهیز از وابستگی به مُدهای منفی برای کاهش میزان مصرف رسانه‌ای از جمله راهکارهایی است که می‌تواند تأثیر بسزایی در پیشگیری از ورود قشر آسیب‌پذیر به ورطه انحراف و بزهکاری داشته باشد.

نتیجه‌گیری

از مؤلفه‌های اساسی وجود یک ساختار اجتماعی نظام‌مند، داشتن شهروندانی هدفمند، متعهد و جامعه‌پذیر است. بی‌درنگ یکی از مهم‌ترین ارکان این ساختار کودکان و نوجوانان هستند. به هر میزان که رفتار این دسته افراد هدفمند و مطابق ارزش‌های موجود در جامعه باشد، چرخه رستگاری آن جامعه نیز با سرعت بیشتری به راه می‌افتد. به همین جهت کودکان و نوجوانان به‌عنوان قشر آینده‌ساز هر جامعه نیازمند توجه و مراقبت بسیاری بوده و در معرض خطرات متعددی قرار دارند. رسانه‌ها به‌عنوان عضو جدایی‌ناپذیر زندگی انسان و مُدگرایی به‌عنوان معضلی بزرگ در سطح زندگی اجتماعی از جمله مواردی است که قادر است تا مراحل رشد و جامعه‌پذیری کودک و نوجوان را تحت تأثیر قرار دهد.

رسانه در تمام انواع خود اعم از رادیو، تلویزیون، ماهواره، وب، تلفن همراه، وبلاگ‌ها، شبکه‌های اجتماعی همچون فیسبوک، توئیتر، اینستاگرام، شبکه‌های خرید، ماهواره و وب سایت‌ها قادر است با ویژگی فرازمانی و فرامکانی تأثیر شگرفی را در رواج فرهنگ‌های متفاوت و مُدهای رایج، گاهی متعارض با فرهنگ بومی در جامعه ایجاد کند. با فراهم آمدن زمینه‌های دسترسی کودکان و نوجوانان به شبکه‌های فوق، اگر دسترسی نامحدود و بدون نظارت باشد، به دلیل نقص توانایی تفهیمی این دسته از افراد، خطرات ناشی از اثرات منفی رسانه‌ها بیشتر شده و با ایجاد موانع متعدد در جریان رشدی آنان به مقوله‌ای آسیب‌زا تبدیل می‌گردد. به تعبیر دقیق‌تر، طی فرایند تقلید و الگو برداری، محتوای نمایشی موجود در رسانه‌ها به‌عنوان مدل، قابلیت اثرگذاری و تکرارپذیری زیادی را بین کودکان و نوجوانان دارد. از آنجا که کودکان و نوجوانان تنها بازتاب والدین خود نیستند از طریق یادگیری بصری، رفتارها و اعمال صحیح و ناصحیح را می‌آموزند. در این فرایند یادگیرنده درصدد تقلید از رفتارهایی که به نحو مدل‌سازی

شده به نمایش گذاشته شده بر می‌آید. نوجوان که در جریان تکمیل جامعه‌پذیری خود با کاهش روابط خانوادگی به روابط اجتماعی دیگر از جمله گروه همسالان و رسانه‌ها بیشتر علاقه‌مند می‌شود، مدها را به‌عنوان الگوهایی پرطرفدار و رایج در رسانه‌های نمایشی برای جلب توجه دیگران، کسب اعتماد به نفس، تشخیص طلبی، برتری جویی و کسب هویت و نهایت پناهی برای رسیدن به آرامش ظاهری مورد تقلید قرار می‌دهد.

در همین راستا با کمک روش فرا ترکیب با انجام فرایند جستجو، ارزیابی، ترکیب و تفسیر مطالعات انجام شده در حوزه مورد بحث و در نهایت یکپارچه‌سازی نتایج به دست آمده در هر تحقیق، همان‌گونه که تشریح گردید خشونت‌گرایی، فردیت باختگی، تکانش‌گری، اضطراب، افسردگی، مصرف‌گرایی، هویت باختگی، سوءمصرف مواد مخدر و انحرافات جنسی از جمله مواردی است که رسانه و مد نقش اساسی و غیرقابل انکاری را در وقوع آنها ایجاد می‌نمایند.

جهت به حداقل رسانیدن جنبه‌های منفی، تقویت تفکر انتقادی نوجوانان و پیشگیری از ایجاد انحرافات و به‌تبع آن بزهکاری‌های دیگر، پیشنهاد می‌گردد معلمان و دبیران به‌عنوان نهاد مهم در جامعه‌پذیری کودک و نوجوان با برگزاری دوره‌های آموزشی مستمر و کارآمد پس از آشنایی با زمینه‌های انحراف و بزهکاری، جنبه‌های منفی رسانه‌های اجتماعی و مدگرایی در جهت آگاه‌سازی دانش‌آموزان از آنها و پیشگیری از وقوع ابعاد منفی دیگر تلاش کنند. به‌علاوه ارائه برنامه‌های متنوع و کارآمد جهت کاهش اوقات فراغت کودکان و نوجوانان، اعمال راهکارهایی برای رفع بیکاری و کمبود شغل نوجوانانی که قادر به همپایی با همسالان خود و رفع حداقل نیازهای خود نیستند و این امر را در غالب انجام انحرافات و بزهکاری‌ها نشان می‌دهند و همچنین به‌کارگیری روش‌های اصلاحی-درمانی از راهکارهای دیگری است که نظام‌های دخیل در تربیت و آموزش کودکان و نوجوانان انجام می‌دهند.

فهرست منابع

- الف) منابع فارسی
- احمدی، حامد، محمدرضا بهبودی. «شناسایی اثرات (نامطلوب) اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها در ایران: رهیافت فرا ترکیب»، پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۲۸، ۹۴ (۱۴۰۲)، ۲۸۰-۲۲۵.
- احمدی، حبیب، محمدتقی عباسی شوازی، رامین یادگاری، فرشاد کرمی. «مطالعه رابطه بین استفاده از رسانه‌های مدرن و تمایل به بزهکاری در بین نوجوانان دانش‌آموز (مطالعه دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر بستک)»، مجله پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۶، ۱۹ (۱۳۹۶)، ۷۰-۵۳.
- اختیاری، حامد، مهرناز رضوان‌فرد، آذرخش مکرری. «تکانش‌گری و ابزارهای گوناگون ارزیابی آن: بازبینی دیدگاه‌ها و بررسی‌های انجام شده»، مجله روان‌پزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)، ۱۴، ۱۴ (۱۳۸۷)، ۲۵۷-۲۴۷.
- افراسیابی، حسین، یاسین خرم‌پور، ندا جواهرچیان، علی‌اکبر دهقان. «بررسی وضعیت مصرف‌گرایی با تأکید بر شهرنشینی در بین جوانان شهر یزد»، مجله مطالعات شهری، ۷، ۲۱ (۱۳۹۵)، ۱۶۸-۱۴۱.
- افشاری، فاطمه، جواد افشاری. «تأثیر رسانه‌های تصویری در بروز انحرافات و جرایم در کودکان و نوجوانان و طرق پیشگیری از آن»، مجله حوزه علوم انسانی، ۱۰ (۱۴۰۰)، ۴۶-۲۹.
- افشاریان، ندا. «پیش‌بینی شکل‌گیری هویت مدرن در دانشجویان دختر بر اساس میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی»، مجله پژوهش‌های ارتباطی، ۲۴، ۸۹ (۱۳۹۶)، ۱۴۷-۱۲۱.
- افشانی، علیرضا، ندا جواهرچیان. «بررسی نقش بیگانگی اجتماعی در وندالیسم در بین دانش‌آموزان دوره اول و دوم متوسطه شهر یزد»، مجله پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۵، ۱۳ (۱۳۹۵)، ۲۴-۱.
- امیری، سهراب، فیروزه سپهریان آذر، کبری ناصری تمرین. «نقش راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان، تکانش‌گری و برون‌گرایی در گرایش اعتیاد به اینترنت دانشجویان دانشگاه ارومیه در سال ۹۳»، مجله علمی پژوهان، ۱۴، ۱ (۱۳۹۴)، ۱۱-۱.
- امیری، محمد، توکل موسی زاده. «مقایسه سیستم‌های مغزی رفتاری در نوجوانان عادی و بزهکار»، مجله سلامت و بهداشت، ۱ (۱۳۹۴)، ۲۹-۱۹.
- امینی، بهزاد، سیدعلی حسینی، حمیدرضا آزادی، ابراهیم پیشیاره. «مطالعه مروری: تکانش‌گری در کودکان: تعاریف، علل و نظریه‌ها»، مجله کودکان استثنائی، ۱، ۲۳ (۱۴۰۲)، ۳۴-۱۹.
- آقایی، سارا. «جرم و رسانه از منظر جرم‌شناسی فرهنگی»، مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ۴، ۱ (۱۳۹۶)، ۳۵-۱.
- آقایی، سارا. «کاربست جرم‌شناسی فرهنگی در تحلیل بزهکاری کودکان و نوجوانان با تکیه بر مفاهیم کارناوال، آدرنالین‌زندگی دوم»، نشریه پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی شهر دانش، ۱۱، ۶ (۱۳۹۷)، ۱۹۷.
- بخارایی، احمد، ملکه رفیعی. «زنان و گرایش به مد». مجله زن در توسعه و سیاست، ۳، ۱۴ (۱۳۹۵)، ۳۲۸-۳۰۹.
- براتچیان، طاهر، شهناز هاشمی، علی جعفری، محمد سلطانی‌فر. «بررسی مقایسه‌ای علل گرایش به شبکه‌های اجتماعی یا ماهواره‌ای برای دریافت اخبار (مطالعه موردی: شهروندان اردبیل)»، مطالعات میان‌رشته‌ای ارتباطات و رسانه، ۱۱، ۴ (۱۴۰۰)، ۱۰۳-۱۲۸.
- براتی، مجید، هلنیه جورمند، سعید بشیریان، امین دوستی ایرانی، فروزان رضایپور شاه‌کلایی. «نقش رسانه‌ها بر قصد مصرف سیگار در نوجوانان: یک مرور نظام‌مند و فراتحلیل»، مجله آموزش و سلامت جامعه، ۷، ۴ (۱۳۹۹)، ۳۲۳-۳۱۱.

- پایا، علی. «ملاحظات انتقادی درباره تجربه مدرنیته ایرانی»، حکمت و فلسفه، ۴۳ (۱۳۸۷)، ۸۹-۶۳.
- پور رجبعلی معافی، محمدعلی، رضا عبدی، غلامرضا چلبیانلو. «نقش ابعاد ناهنجار شخصیت در پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد در دانشجویان: نقش میانجی تکانش‌گری»، فصلنامه علمی اعتیادپژوهی، ۱۲، ۴۶ (۱۳۹۷)، ۲۵۴-۲۳۵.
- جعفری، علی، سید اکبر موسوی اصل. «رابطه مصرف رسانه‌ای با گرایش به مصرف مواد مخدر (مورد مطالعه: جوانان شهر اردبیل)»، مجله سلامت اجتماعی و اعتیاد، ۵، ۱۷ (۱۳۹۷)، ۹۵-۱۱۰.
- جهانی زنگیر، حسین، مهدی اقبالی، حسن جعفرزاده داشبلاغ. «پیش‌بینی قلدری سایبری بر اساس تکانش‌گری، بی‌تفاوتی اخلاقی و صفات تاریک شخصیت در نوجوانان دارای وابستگی به فضای مجازی»، مجله رویش روانشناسی، ۱۲، ۴ (۱۴۰۲)، ۱۹۶-۱۸۷.
- رایجیان اصلی، مهرداد. درآمدی بر جرم‌شناسی، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۸.
- سلیمانی، مهدی، هوشنگ نابی. «تبیین رابطه بین از خود بیگانگی و بزهکاری نوجوانان-مطالعه موردی: نوجوانان ۱۸-۱۲ ساله دبیرستان‌های شهر تهران». مجله مطالعات امنیت اجتماعی، ۳۴ (۱۳۹۱)، ۱۱۱-۸۹.
- سهراب‌زاده، مهران، زهره رضوانی. «فرا ترکیب مقالات پژوهشی در مورد عوامل مؤثر بر شکل‌گیری حاشیه‌نشینی و پیامدهای آن در بازه زمانی (۱۳۹۸-۱۳۸۸)»، مطالعات جامعه‌شناختی شهری، ۱۱، ۳۹ (۱۴۰۰)، ۲۸-۱.
- سید علی حیدری. «شناخت افتراقی در کودکان و نوجوانان بزهکار» (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۹۹).
- شجاعی، ثاراله، راحله دهداری، بهناز دوران، کرامت نوری، محمد شجاعی. «تأثیر آموزش سواد رسانه‌ای بر پرخاشگری و نگرش به خشونت در کاربران نوجوان بازی‌های رایانه‌ای خشن»، مجله مطالعات رسانه‌های نوین، ۸، ۲ (۱۳۹۵)، ۲۰۱-۱۷۳.
- شجاعی، ثاراله، راحله دهداری، محمد شجاعی، طاهره رحیمی. «پرخاشگری در کاربران نوجوان بازی‌های رایانه‌ای خشن از دیدگاه والدین: تأثیر آموزش سواد رسانه‌ای (۱۳۹۱)»، مجله مطالعات رسانه‌ای، ۱۴، ۲ (۱۳۹۸)، ۱۲۵-۱۰۷.
- صفاری، علی، راضیه صابری. «تأثیر رسانه‌ها بر خشونت‌گرایی و احساس ناامنی»، مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۶، ۳ (۱۳۹۴)، ۸۴-۳۷.
- طالب پور، اکبر، فردین منصوری، تورج رستمی. «تأثیر استفاده غیرمتعارف و بی‌رویه از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر گرایش نوجوانان به ناهنجاری‌های اجتماعی (مورد مطالعه کرمانشاه)»، مجله بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۸، ۲ (۱۳۹۶)، ۱۲۶-۱۰۳.
- طالبی دلیر، معصومه، حسین اکبری. «رسانه و مصرف‌گرایی»، مجله رسانه و فرهنگ، ۴، ۲ (۱۳۹۳)، ۱۵۰-۱۲۳.
- عباسی شوازی، محمدتقی، مهدی معینی، روح‌الله پوردیان. «فضای مجازی هم‌نشینی و رفتارهای پر خطر: مطالعه رابطه هم‌نشینی دانشجویان در فضای مجازی با رفتارهای پر خطر در فضای واقعی و مجازی»، مجله انتظام اجتماعی، ۱۰، ۳ (۱۳۹۷)، ۱۰۴-۷۷.
- علیزاده اقدم، محمدباقر، سعید سلطانی بهرام، فیروزه علیزاده، سهیلا بابائی آذر. «بررسی رابطه رسانه‌های جمعی با بیگانگی اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه تبریز)»، مجله مطالعات رسانه‌ای، ۱۳، ۴۲ (۱۳۹۷)، ۲۰-۷.
- فتحی، سروش، مهدی مختار پور. «بررسی نقش و تأثیر رسانه‌های نوین تصویری در تغییر سبک زندگی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه علوم تحقیقات تهران)». مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۶، ۲ (۱۳۹۳)، ۱۱۸-

۱۰۱.

- فدایی، فرید. «ارائه مسائل کیفی در رسانه‌های گروهی و تأثیر آنها بر کودک و نوجوان». مقاله ارائه شده در همایش سالانه انجمن علمی روان‌پزشکان ایران، دوره ۲۸، (۱۳۹۰).
- فولادی فرد، فرزاد، «بررسی رابطه خشونت تلویزیونی با خشونت واقعی در میان کودکان و نوجوانان»، مجله مطالعات رسانه‌ای، ۷، ۱۸ (۱۳۹۱)، ۱۲۵-۱۱۳.
- قاضوی، سید محمدتقی، «مشاوره و تربیت: مدگرایی»، مجله صباح، ۱۵، (۱۳۸۴).
- قوبیل حیدری، محبوبه، یحیی کاظمی، زهرا نیک منش، فاطمه آذر خرداد، «بررسی رابطه بین رفتارهای جنسی و رسانه‌های ارتباطی (اینترنت، ماهواره و تلفن همراه) در نوجوانان شهر مرزی زاهدان»، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت: چالش‌ها و رهیافت‌ها (۱۳۹۱).
- بلیک مور، کالین. ساخت و کار ذهن، ترجمه محمدرضا باطنی. چاپ دوم، تهران: انتشارات فرهنگ معاصر، ۱۳۹۵.
- کرمی نقیعی، حمزه، بهزاد رضوی فرد، حسنعلی مؤذن زادگان، «اثرگذاری رسانه در ارتکاب و پیشگیری از جرم در پرتو جرم‌شناسی فرهنگی»، مجله پژوهشنامه حقوق تطبیقی، ۶، ۲ (۱۴۰۱)، ۷۵-۵۳.
- کروتی، دیوید، ویلیام هوینز، رسانه و جامعه: صنایع، تصاویر و مخاطبان، چاپ اول، تهران: نشر دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۱.
- گیدنز، آنتونی، ترجمه حسن چاوشیان، جامعه‌شناسی، تهران: نشر نی، ۱۳۸۶.
- لاله پور، فخرالدین. «رابطه بین ویژگی شخصیتی از خود بیگانگی و بزهکاری در نوجوانان مطالعه موردی: نوجوانان پسر دبیرستان‌های شهرستان تالش»، سومین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی ایران، (۱۳۹۶).
- مرادی فرزاد، عیسی، هاجر امیریور. «بررسی عدم تعادل روانی و پرخاشگری در نوجوانان و جوانان در چند سال اخیر». مجله پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۳، ۲۲ (۱۳۹۹)، ۱۳۰-۱۱۷.
- موحد، مجید، محمدتقی عباسی شوازی، ندا مرحمتی، «رسانه، جنسیت و مصرف‌گرایی مطالعه رابطه استفاده از رسانه‌های جمعی با تمایلات مصرف‌گرایانه دختران و پسران جوان در شهر شیراز»، مجله مطالعات راهبردی زنان، ۱۲، ۴۷ (۱۳۸۹)، ۴۰-۸.
- نجار پور استادی، سعید، بهمن اکبری، جواد خلعتبری، جلیل باباپور. «مقایسه اثربخشی آموزش فنون رفتار درمانی دیالکتیکی و درمان مبتنی بر کیفیت زندگی بر تکانش‌گری دانشجویان دختر دارای اعتیاد به گوشی‌های هوشمند». فصلنامه پژوهش‌های نوین روان‌شناختی، ۲۷، ۲ (۱۳۹۸)، ۴۸-۲۵.
- نعمتی، آلاء، علی زینالی، «نقش دشواری در تنظیم هیجان و تکانش‌گری (مدل پنج عاملی) در پیش‌بینی استفاده مشکل‌زای تلفن همراه در نوجوانان»، رویش روانشناسی، ۷۰، ۱ (۱۴۰۱)، ۱۲-۱.
- هاشم زاده، سید علی اصغر، «اثرات مصرف‌گرایی بر هویت اخلاقی فردی با تکیه بر سبک زندگی ایرانیان»، مجله مطالعات اخلاق کاربردی، ۸، ۳۲ (۱۳۹۷)، ۱۶۶-۱۴۷.
- یوسفی لبنی، جواد، طاروق خسروی، بهار خسروی، «بررسی رابطه خانواده و استفاده نابجا از اینترنت با سوءمصرف مواد مخدر (مقاله مروری)»، مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، ۳، ۲۰ (۱۳۹۷)، ۳۳-۱۶.

(ب) منابع خارجی

- Antonio Verdejo-garcia, Andrew J Lawrence, Luke Clark "Impulsivity as a vulnerability

marker for substance- use disorder: Review of finding from high-risk research, problem gamblers and genetic association studies”, *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 32,4 (2008) 777-810.

DOI: <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2007.11.003>

- Anise, M S Wu, Vivi I Cheung, Lisbeth Ku, Eva P W Hung, “Psychological risk factors of addiction to social Net- working sites among Chinese smartphone users”, *Journal of behavioral Addictions*, 2, 3 (2013) 166-160.

DOI: <https://doi.org/10.1556/jba.2.2013.006>

- Abderrahman M. Khlaf, Abdullah A. Alubied, Ahmad M Khalaf, Abdallah A. Rifaey, ”The Impact of Social Media on the Mental Health of Adolescents and Young Adults: A Systematic Review”, *Cureus* 15, 8 (2023) DOI: 10.7759/cureus.42990

-Kokil Jaidka, Alvin Z hou, Yphtach, Jana Egelhofer, Sophie Lecheler, “Beyond Anonymity: Network Affordances, Under Deindividuation , Improve Social Media Discussion Quality”, *Journal of Computer-Mediated Communication*, 27, 1 (2022). 23-1.

Doi: HYPERLINK “<https://doi.org/10.1093/jcmc/zmab019>» 10.1093/jcmc/zmab019

-Mustafa Savci, Ferda Aysan, “Relationship between Impulsivity, Social Media Usage and Loneliness”, *Educational Process*, 5, 2 (2016) 115- 106.

DOI: 10.12973/edupij.2016.52.2

- Angela L. Duckworth, Tamar Szabó Gendler & James J. Gross, “Self-Control in School-Age Children”, *Educational Psychologist*, 49, 3 (2014) 199-217.

DOI:10.1080/00461520.2014.926225

This Page Intentionally Left Blank